

Әл-Фараби атындағы

Қазақ ұлттық университеті

**Жасөспірімдердің
девиантты мінез-
құлқын
психологиялық және
педагогикалық
түзету.**

Жоспары:

Девиантты мінез-құлықты балалармен жүргізілетін әлеуметтік –педагогикалық әдістер.

Жасөспірімдердің девиантты мінез-құлқын психологиялық және педагогикалық түзету жолдары.

Қорытынды.

Ауытқымалы (девиантты) мінез-құлықтың негізгі белгілері:

- 1) Девиантты мінез-құлық пен оны көрсететін тұлға өзге тұлғалар тарапынан айыпталады (әлеуметтік санкциялар).
- 2) Ол тұлғаның өзіне немесе оны қоршаған тұлғаларға нақты залал келтіреді. Осылайша, девиантты мінез-құлық деструктивті әрекет жасайды.
- 3) Оны тұрақты түрде қайталанатын және ұзақ мерзімді мінез-құлық ретінде анықтаймыз.
- 4) Ол айқын даралықты және жас ерекшелікті-жыныстық сипатқа ие болады.
- 5) Ол әлеуметтік дезадаптация құбылыстарымен қатарласа жүреді.

Девианттылықтың шығу себептері:

Аффективті мінез-
құлық;

Отбасылық
кикілжіңдер;

Агрессивті мінез-
құлық;

Төменгі
интеллектуалдық
деңгей.

Л.С.Мардахаевтың: «түзету – бұл түзетуге бағытталған психологиялық-педагогикалық әдістер, ол тұлғаның әлеуметтік даму процесі мен нәтижесін түзетуге бағытталған».

Педагогикалық сөздікте: *түзету* – бұл балалардың психофизикалық дамуындағы кемшіліктерді түзетуге немесе жеңілдетуге бағытталған педагогикалық шаралар жүйесі.

А.Б.Петрова: Әлеуметтік-педагогикалық түзету белгіленген критерийлер жүйесі бойынша «оңтайлы» модельге сәйкес келмейтін әлеуметтік және психикалық даму ерекшеліктерін түзету қызметі болып табылады.

А.А.Осипова: *әлеуметтік-педагогикалық түзету* – бұл арнайы әсер ету құралдарының көмегімен адамның мінез-құлқындағы кемшіліктерді түзетуге бағытталған іс-шаралар жүйесі.

Е.М.Скотарева әлеуметтік-педагогикалық түзету: «...бұл әлеуметтік-мәдени және жеке даму нормаларын білуге сүйене отырып, баланың әлеуметтік, педагогикалық және психикалық дамуының бұзылуын түзету мақсатында әлеуметтік-педагогикалық әсер ету жүйесіне негізделген мұғалімнің, психологтың және ата-ананың бірлескен кәсіби қызметінің нысаны».

Түзету – бұл адамның мінез-құлқындағы кемшіліктерді арнайы әлеуметтік-педагогикалық құралдар мен әсер ету әдістерінің көмегімен түзетуге бағытталған шаралар жүйесі

Д.Б.Эльконин *түзетудің екі негізгі формасын* анықтайды: -

- 1) дамудың ауытқу белгілеріне бағытталған симптоматикалық;
- 2) дамудың ауытқуларының көзі мен себептерін жоятын түзету.

Әлеуметтік педагогтің функцияналдық қызметі

- ▶ Тәрбиелік қызметі – балалар мен ересектердің мінез-құлқы мен іс-әрекетіне мақсатты педагогикалық әсер етуді қамтамасыз ету.
- ▶ Диагностикалық қызметі – балалардың, жанұялардың, қоғамдық ортаның тұлғалық ерекшеліктері мен әлеуметтік өмір сүру жағдайларын зерттеу, оң және теріс әсерлерді, және әртүрлі мәселелерді анықтау.
- ▶ Ұйымдастырушылық – балалар мен ересектердің, педагогтардың әлеуметтік педагогикалық көмек көрсету мәселелерін шешудегі қоғамдық құнды іс-әрекетін ұйымдастыру, білім беруді қолдау және жоспарлар мен бағдарламалардың орындалуын әзірлеу.
- ▶ Прогностикалық және эксперттік – белгілі бір микроқоғамның даму процесін бағдарламалауға, болжауға, жобалауға қатысу.
- ▶ Ұйымдастырушылық-коммуникативтік – бірлескен жұмыс пен демалысты ұйымдастыру, олардың балалармен және отбасымен жұмысында әртүрлі мекемелердің өзара әрекеттесуін орнату.

Түзетудің деңгейлері:

Түзету- ауытқуларды, дамудың бұзылуын түзету, даму қиындықтарын шешу;

Профилактикалық-дамудағы ауытқулар мен қиындықтардың алдын алу;

Дамыту-даму мазмұнын оңтайландыру, ынталандыру, байыту.

➤ **Жасөспіріммен әлеуметтік-педагогикалық түзету жұмыстарын жүргізу үшін келесі құжаттар қажет:**

➤ 1. Даму картасы-баланың жас ерекшелігі туралы ақпарат жиынтығы.

➤ 2. Түзету картасы-әлеуметтік педагог пен психологтың түзету тактикасы мен жұмыс стратегиясы.

➤ 3. Түзету сабақтарының хаттамалары-әлеуметтік мұғалімнің баламен өзара әрекеттесуінің процедуралық бағытының ерекшеліктерін бекіту формасы.

➤ **Т.П.Смирнова агрессивті мінез-құлықты әлеуметтік-педагогикалық түзетудің алты бағытын анықтайды:**

- -жеке мазасыздық деңгейін төмендету;
- -өз эмоцияларын және басқа адамдардың сезімдерін білуді қалыптастыру, эмпатияны дамыту;
- - позитивті өзін-өзі бағалауды дамыту;
- - ашу-ызаңызды әлеуметтік тұрғыдан білдіру жолдарын қалыптастыру бекітілген, қолайлы тәсілмен, өзі үшін қауіпсіз және басқалар, сондай-ақ жалпы жағымсыз жағдайға жауап беру; - өз ашу-ызасын басқарудың әдістері мен тәсілдерін үйрету, деструктивті эмоцияларды бақылауды дамыту;
- - мәселелік жағдайда сындарлы мінез-құлық тәсілдерін үйрету, мінезқұлықтағы деструктивті элементтерді жою

Жасөспірімдердің агрессивті мінез-құлқын сәтті түзету үшін келесі принциптер қолданылды:

- - жасөспіріммен байланыс;
- - жасөспірімнің жеке басына құрметпен қарау;
- - жасөспірімнің ішкі әлеміне оң көңіл бөлу;
- - жасөспірімнің жеке басын бағаламау, оны тұтастай қабылдау;
- - жасөспіріммен ынтымақтастық-проблемалық жағдайларға жауап беруде және өзін-өзі реттеу және бақылау дағдыларын дамытуда сындарлы көмек көрсету.

Балалармен мұғалімдердің жұмысы үш бағытта жүргізіледі:

- 1. Ашу-ызамен жұмыс. Агрессивті балаларды ашуланудың қолайлы тәсілдеріне үйрету.
- 2. Балаларды тану және бақылау дағдыларына, ашулануды тудыратын жағдайларда өзін-өзі басқаруға үйрету. Баланы эмоционалды жағдайын тануға және ол туралы сөйлесу қажеттілігін дамытуға үйретудің бір тәсілі — сурет салу.
- 3. Эмпатия, сенім, жанашырлық, және т. б. қабілеттерін қалыптастыру. Эмпатия – бұл басқа адамның жағдайын сезіну қабілеті, оның орнына тұру қабілеті.

ҚОРЫТЫНДЫ

1. Девиантты мінез-құлықты әлеуметтік-педагогикалық түзету – бұл адамның мінез-құлқындағы кемшіліктерді арнайы әлеуметтік-педагогикалық құралдар мен әсер ету әдістерінің көмегімен түзетуге бағытталған іс-шаралар жүйесі, мысалы: ойын, өзін-өзі көрсету, агрессияны сублимациялау, жаттығу топтарына қатысу және т. б.
2. Әлеуметтік-педагогикалық түзету бағыттары: жасөспірімдермен жұмыс, ата-аналармен жұмыс, жасөспірімдермен, ата-аналармен және мұғалімдермен бірлескен жұмыс.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

- 1. Н. Әлқожаева Д. Ертарғынқызы «Девиантты мінез-құлықты балалармен жұмыс жүйесі» Оқу әдістемелік кешен Алматы «Қазақ университеті» 2013.-80б.
- 2. Акажанова А.Т. Девиантология [Текст]: учебное пособие/А.Т.Акажанова. - Алматы : Заң әдебиеті, 2008.-56 б.